

Genetik

Litt om genetikk:

- Kromosomer
- Locus
- Allel

Kvalitative egenskaper: (ja/nei-egenskaper)

Eksempler:

Prcd-PRA

Finsk Lapphund:

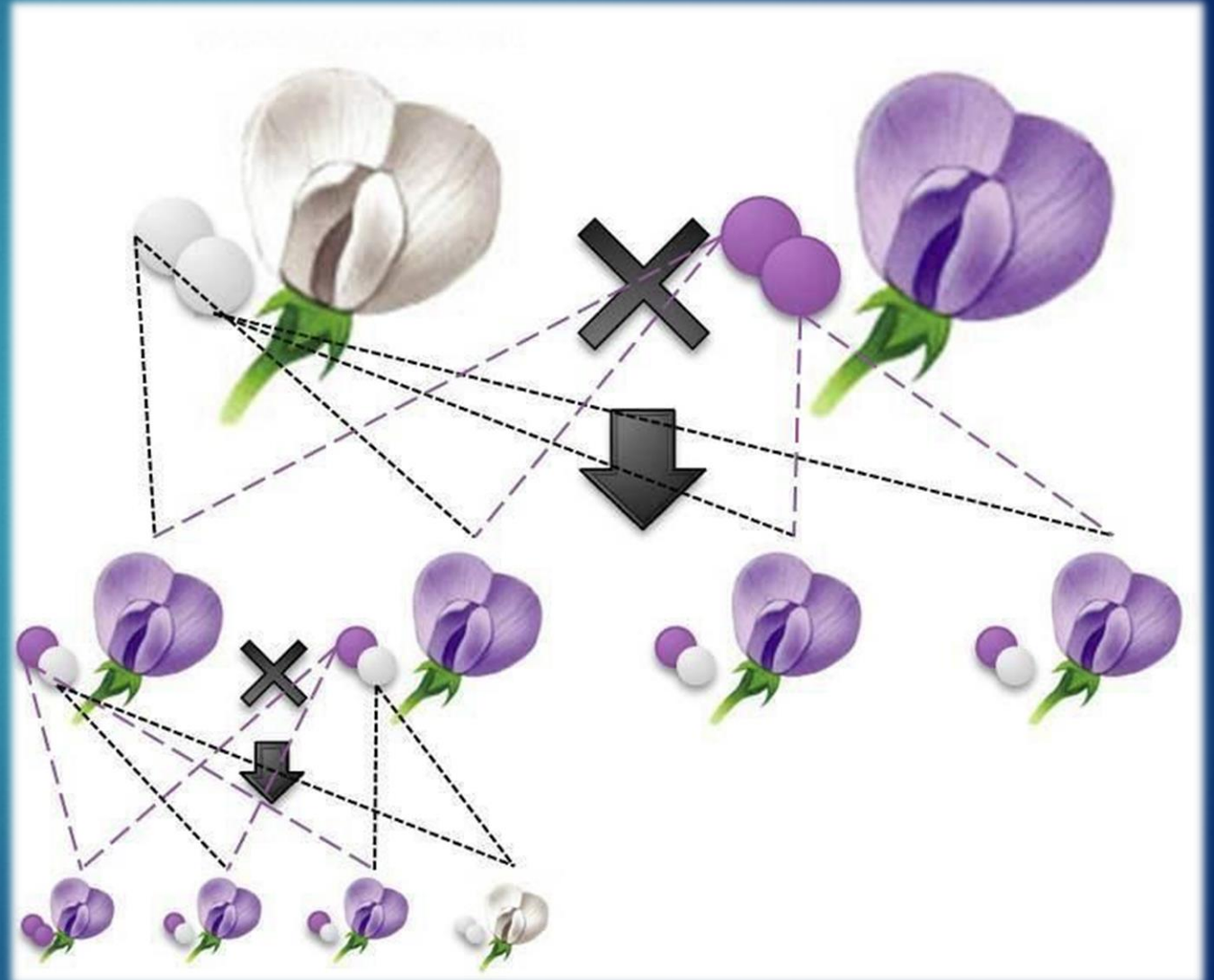
- Pompes
- Degenerative Myelopati (DM)
- Multifokal Retinopati (CMR)

Lapsk Vallhund:

- IFT122-PRA

Svensk Lapphund:

- Juvenil Neuronal Muskelatrofi (MA)

Kjønnsbunden nedarving

Eksempler:

- Blødersykdom
- Working Dog Retinopati (WDR)

Far XY →	X	Y
Mor XX ↓		
X	Frisk datter XX	Frisk sønn XY
X	Frisk datter (bærer) XX	Syk sønn XY

Kvantitative egenskaper: (variasjon)

Eksempler:

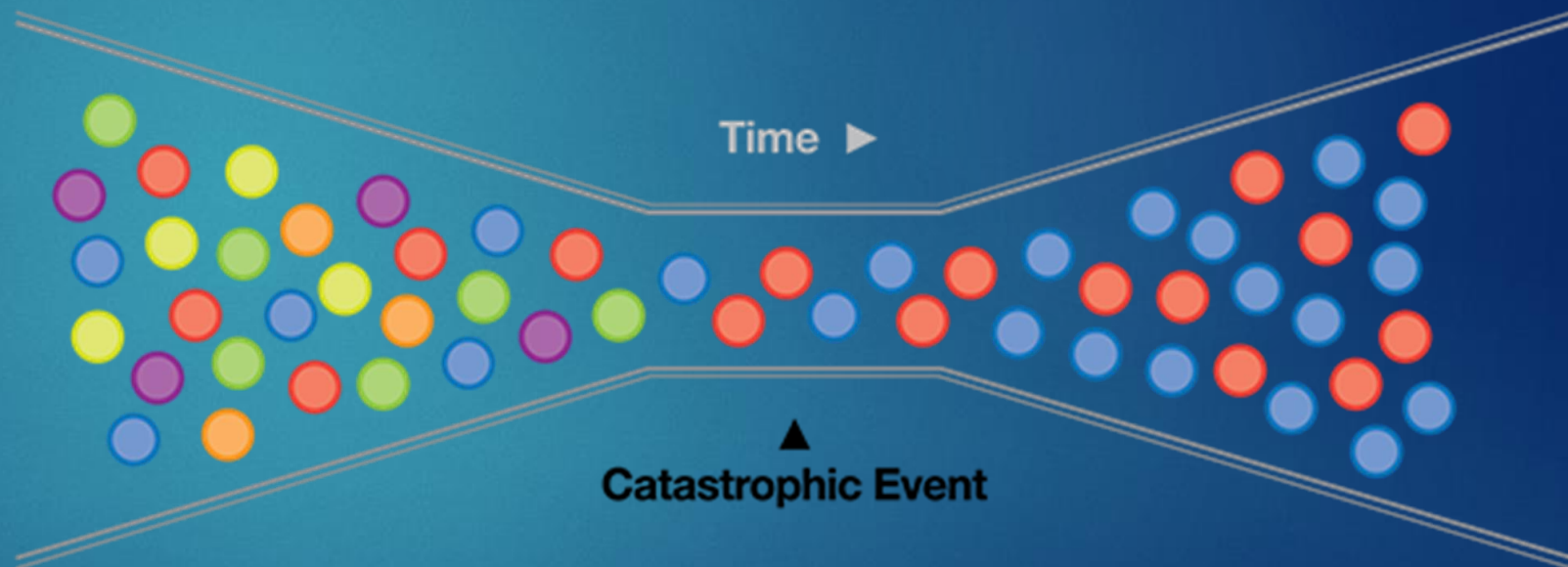
- Eksteriør
- Hofteleddsdysplasi
- Jakt-/Gjeteregenskaper
- Atferd
- Hurtighet
- Bittfeil
- Kryptorkisme

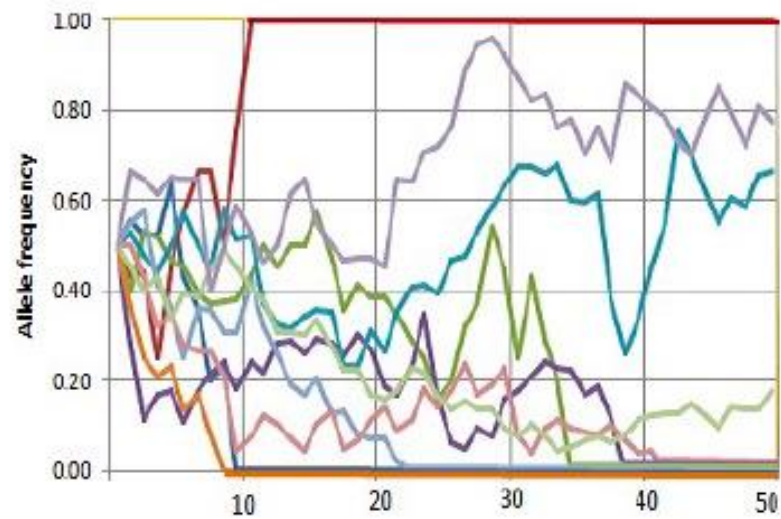
Genetisk variasjon

- Immigrasjon
- Mutasjon
- Seleksjon (kunstig og naturlig)
- Emigrasjon
- Genetisk drift

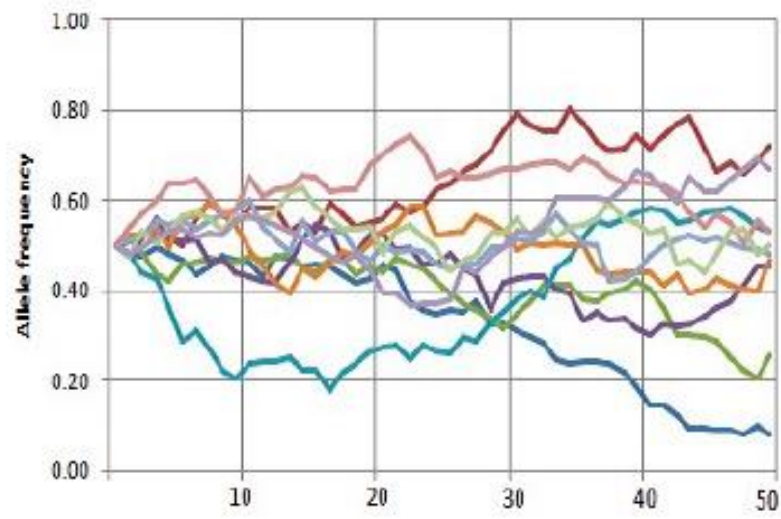

Genetisk drift

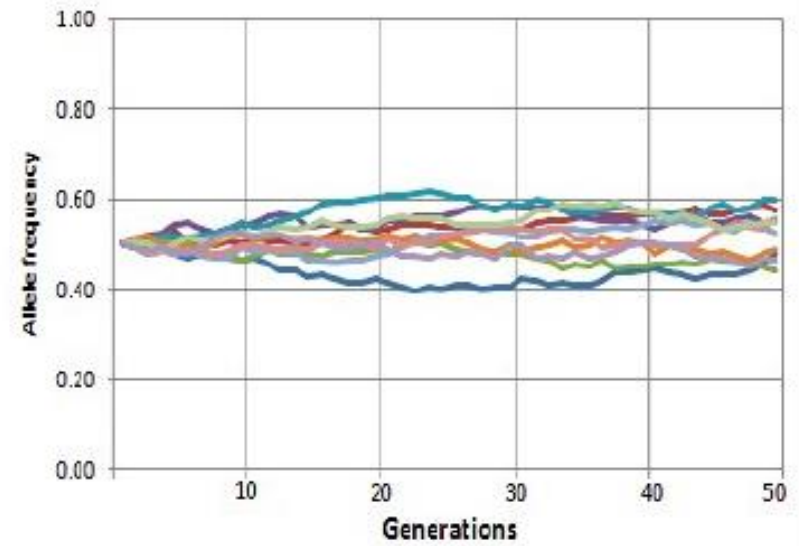
Population $n=20$

Population $n=200$

Population $n=2000$

Status raser og RAS

Hva vet vi om situasjonen på våre raser?

- Founders: Hvor mange hunder er opphavet til rasen vi har i dag
- Genetiske flaskehalser
- Generell innavlsgrad
- Effektiv populasjon
- Generell helse
- Genetiske undersøkelser

Status RAS og avlsrådets arbeid

Indeks

Indeks

- Hva er arv?
- Hva er miljø?
  - Faste miljøfaktorer
  - Tilfeldige miljøfaktorer

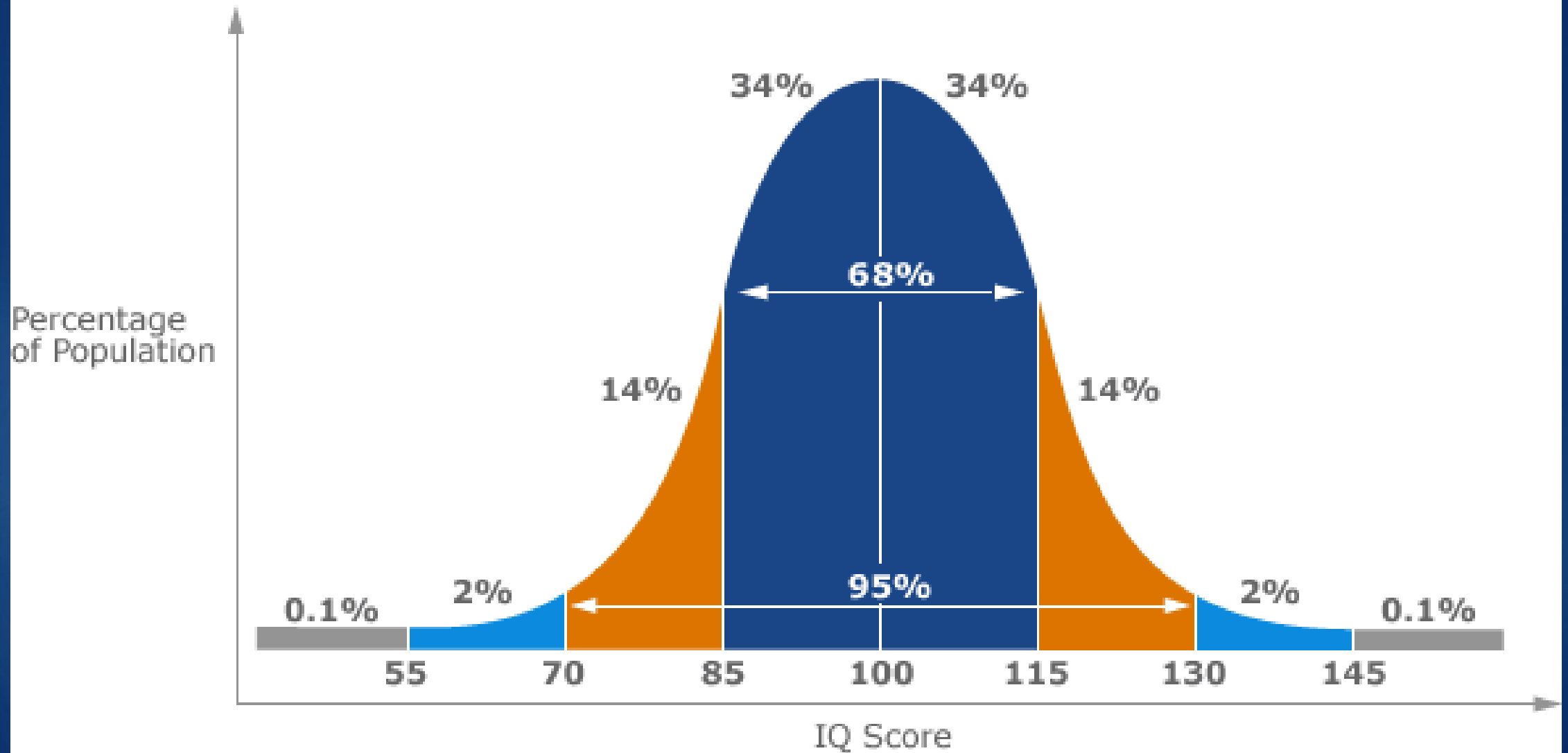
$$HD = \text{Røntgenår} + \text{Kjønn} + \text{røntgenår} * \text{Kjønn} + \text{Kulleffekt} + \text{individ} + e$$

HD	= registrert HD-diagnose
År	= effekt av år for HD-registrering
Kjønn	= effekt av hundens kjønn
År*Køn	= vekselvirkning mellom år og kjønn
Kull	= effekt av å tilhøre et bestemt valpekull
Individ	= effekt av det enkelte individ
e	= den tilfeldige rest

År, Kjønn og År*Kjønn er såkalte fikserte effekter, mens Kull og Individ er tilfeldige effekter.

<https://www.nkk.no/getfile.php/132285577-1581003428/Dokumenter/Helse/R%C3%B8ntgenbilder/Slik%20beregnes%20NKKs%20HD-indeks.pdf>

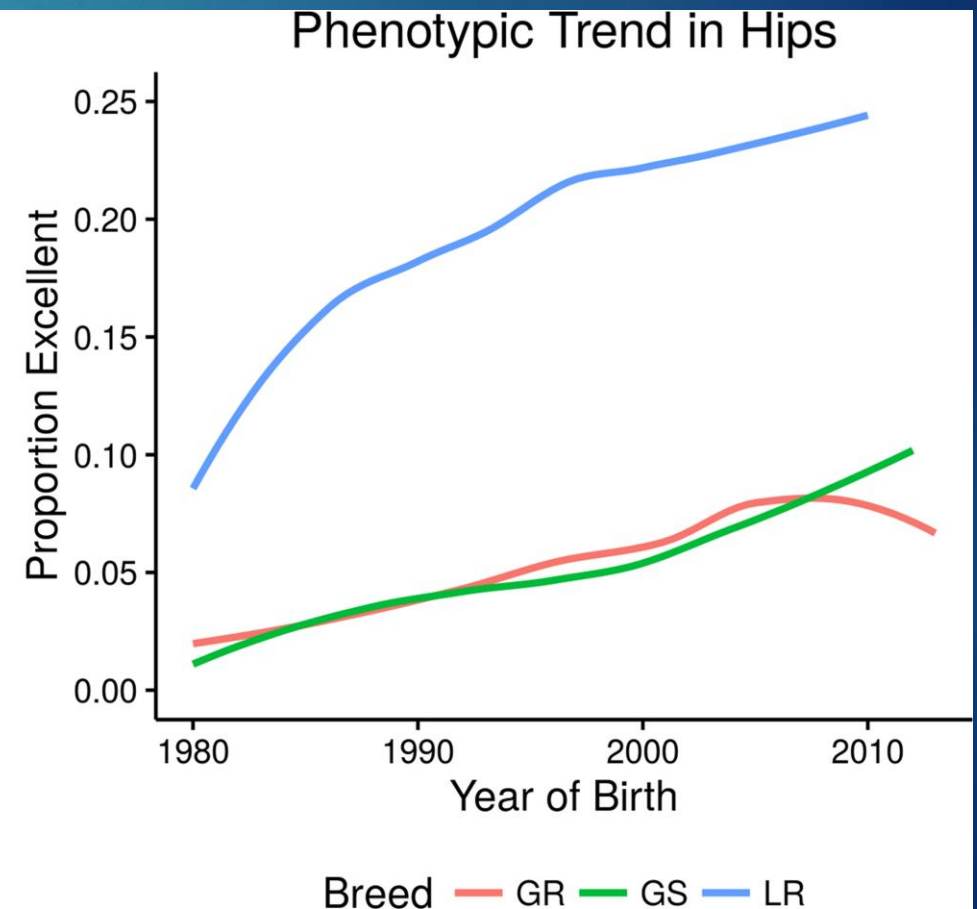
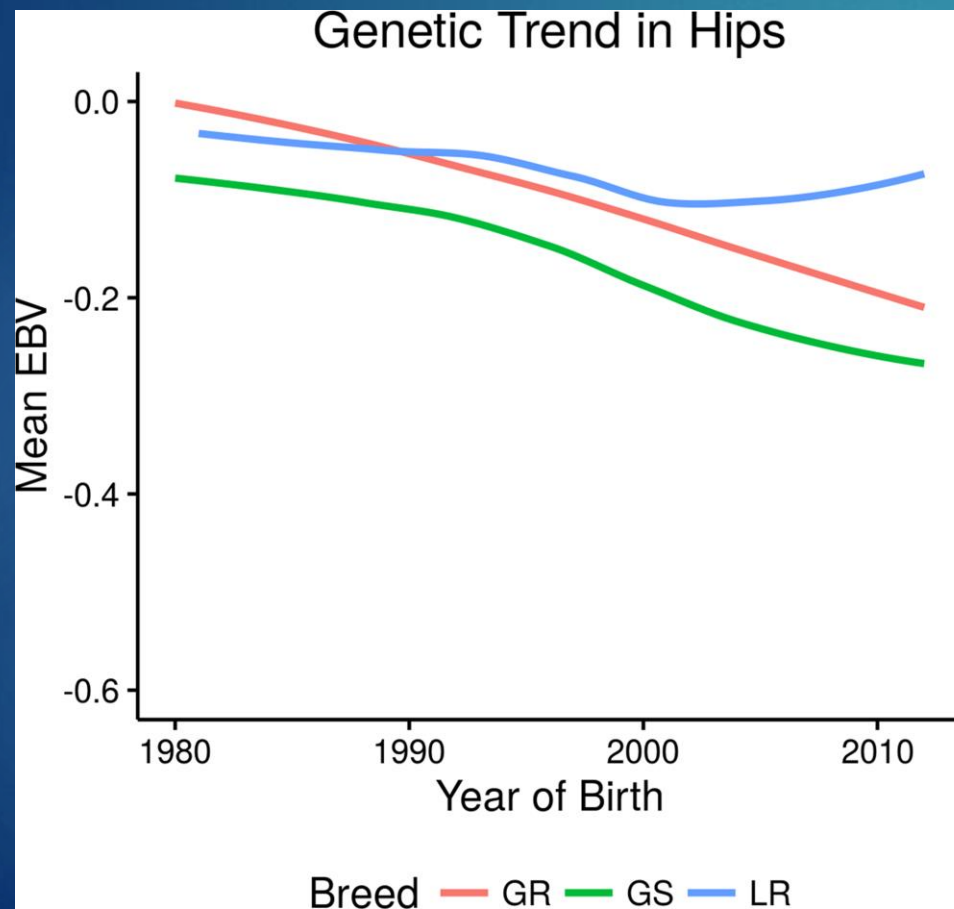
IQ Score Distribution

Long-term genetic selection reduced prevalence of hip and elbow dysplasia in 60 dog breeds

A. M. Oberbauer , G. G. Keller, T. R. Famula

Published: February 24, 2017 • <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0172918>

Frisk og funksjonell lapphund

DEBATT

Retten til et dårlig hundeliv?

Norsk Kennel Klub kjemper for å fortsette med en avlspraksis som ikke er bærekraftig.

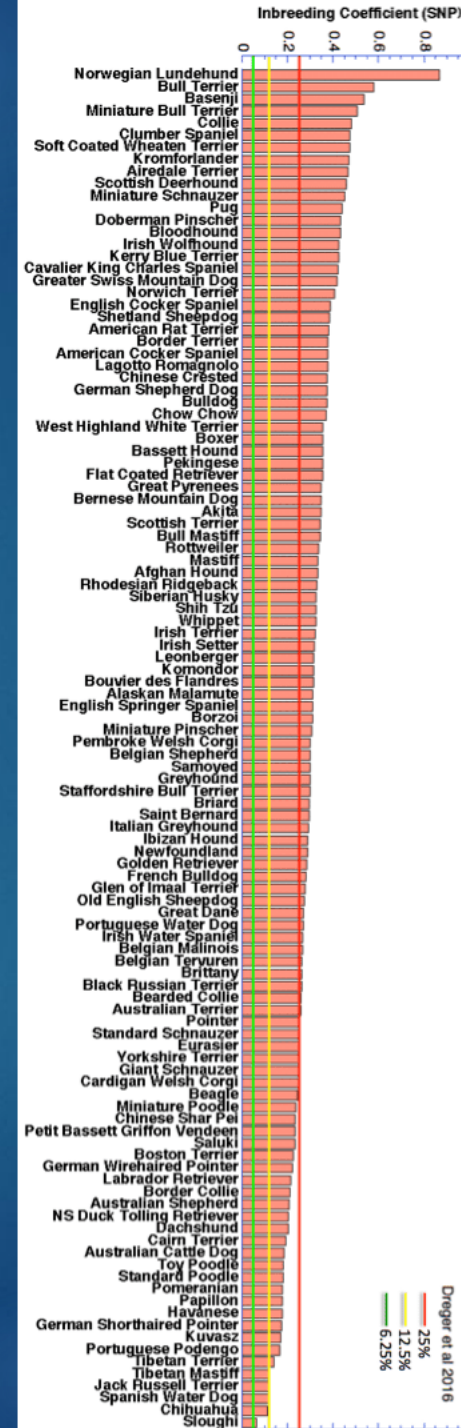
Professor: Noen hunderaser burde man la dø ut

Mange hunder sliter med å puste, gå og føde naturlig. Det meste er menneskets feil. Men er det for sent å snu utviklingen?

//

Faktum er at rasehunder har 2.7 ganger så stor sannsynlighet for å få en arvelig lidelse sammenliknet med blandingshunder

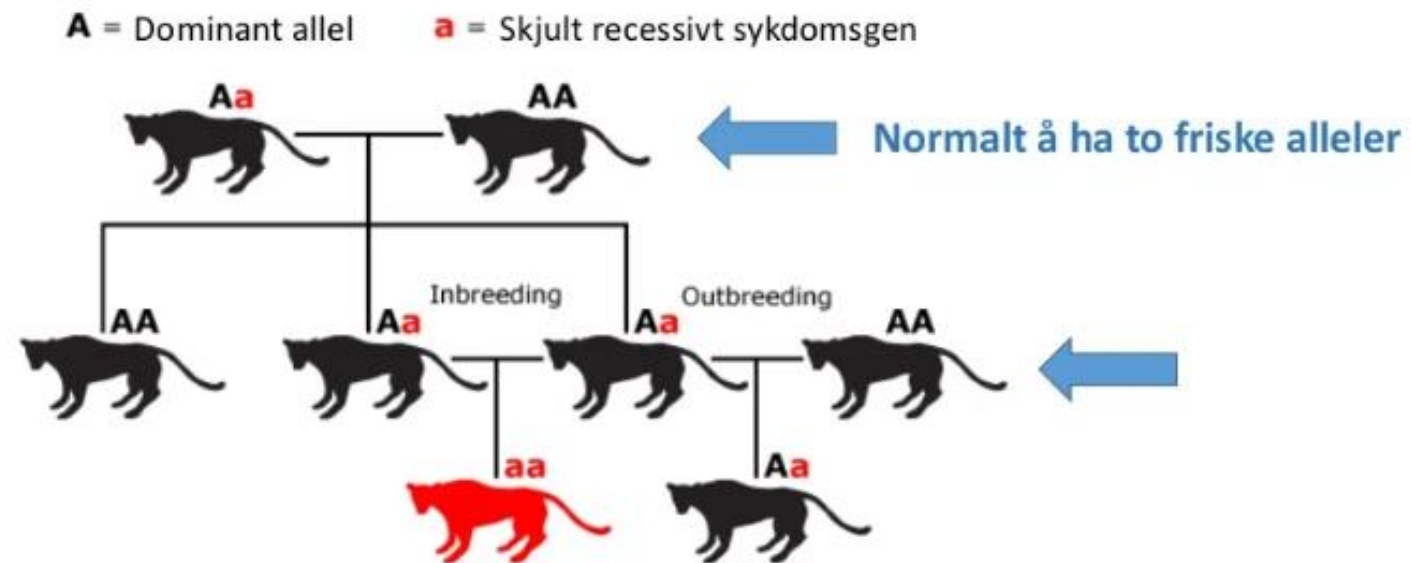
Dyrebeskyttelsen Norge

Utfordringer med raseavl og lukkede populasjoner

- Liten variasjon i MHC-genene (major histocompatibility complex) = dårligere immunforsvar og flere hunder med autoimmune sykdommer (Addison, Cushings)
- Reproduksjonsproblemer: Små kull, tomme tisper, parringsvegring

Problemet med innavl...

Effekten viser seg mange år etter at hunden er brukt i avl:

- PRA, flere typer
- Muskelatrofi
- Pompes
- CMR
- DM

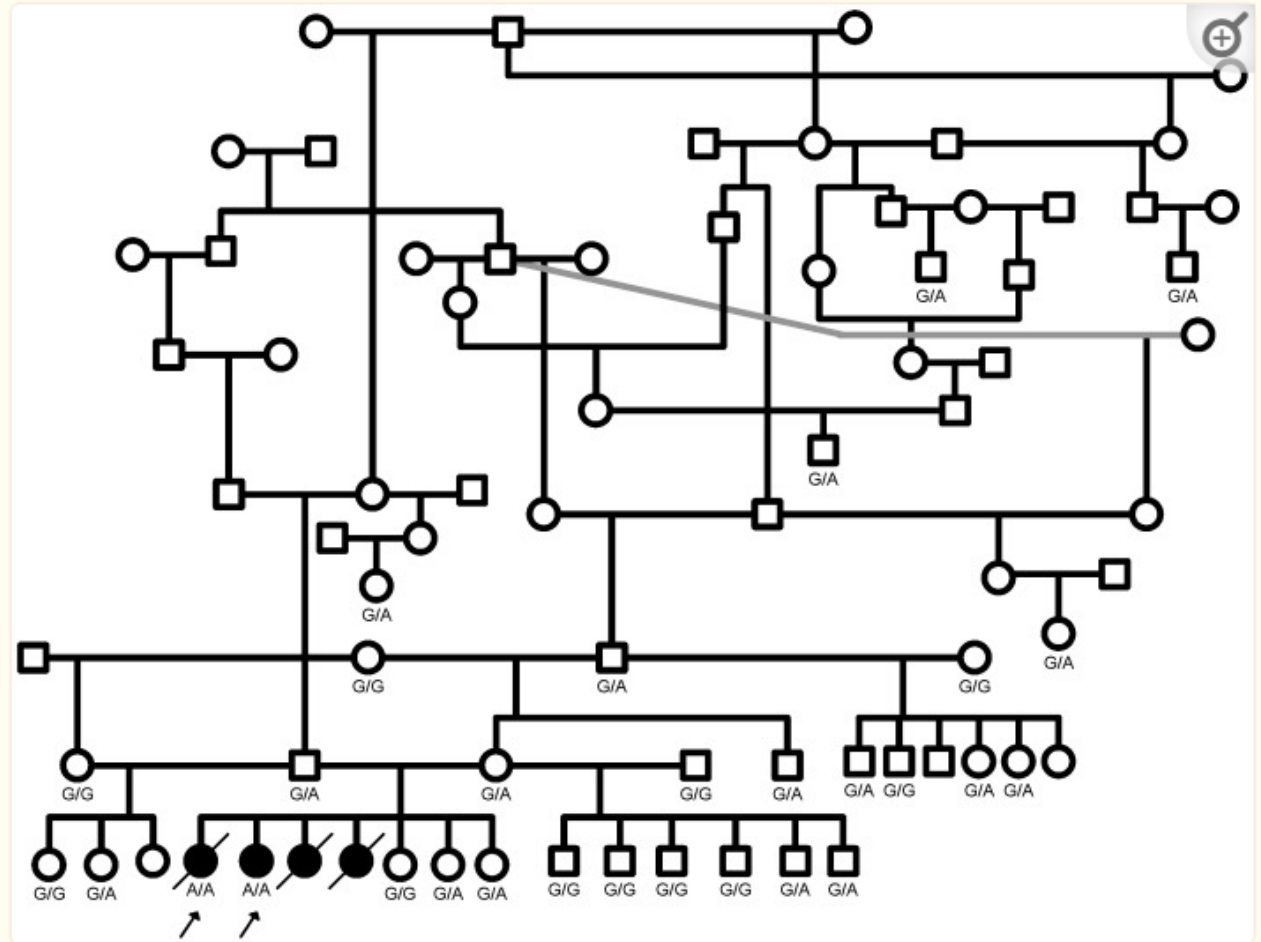

Figure 1

The pedigree of the Finnish Lapphunds affected with Pompe disease.

Four puppies suffered similar symptoms and two of them (arrows) were available for genetic studies. All five mutation carriers that were identified by screening of 95 healthy Finnish Lapphunds could be traced back to the same pedigree. The *GAA* c.2237G>A genotypes of the studied dogs are shown below the gender symbol.

Svensk Lapphund

Visa: 3 led ▾ Visa titlar: nej ▾ Inavelsgrad: 26,0 %

<u>S19692/68</u> Rillo Av Tornö		<u>S35120/66</u> Tjerp Av Tornö	<u>S06093/63</u> Veikko Av Tornö
		<u>S23633/65</u> Sita Av Tornö	<u>S19438/64</u> Jierva Av Tornö
			<u>S09637/64</u> Tjabbe Av Tornö
			<u>S02307/61</u> Svaipa Av Tornö
<u>S48345/74</u> Snöstjärnans Kaisa-Vaisa		<u>S19692/68</u> Rillo Av Tornö	<u>S35120/66</u> Tjerp Av Tornö
		<u>S34548/65</u> Elli	<u>S23633/65</u> Sita Av Tornö
			<u>S11352/63</u> Jani
			<u>S16712/64</u> Tony

Lapsk Vallhund

Sukutaulu

Sukupolvien lukumäärä **4** | [5](#) | [6](#) | [7](#) | [8](#)

Sukusiitosprosentti: 26,56% (Laskettu 4:n sukupolven mukaan)

1. sukupolvi	2. sukupolvi	3. sukupolvi	4. sukupolvi
SF04186H/80 FIN MVA TOISKAN HURTTA FIN MVA 12 pentuetta	SF14036T/77 FIN MVA TURRE FIN MVA 16 pentuetta	Y002568 MENES-LAPPI 30 pentuetta	PUUT027 REX PUUT028 MUSTI
		U200203 PIRKKA 3 pentuetta	U200204 NALLE U200205 PIIKA
	SF09832E/76 FIN MVA TOISKAN HILLA FIN MVA 7 pentuetta	Y000375 HALLI 6 pentuetta	
		SF10003H/73 FIN MVA VON SENNEHÜTTE BELLA FIN MVA 3 pentuetta	Y007767 JOIKU-JOONAS VON SENNEHUTTE Y006367 GEISHA MIMOSA VON SENNEHUTTE
SF09832E/76 FIN MVA TOISKAN HILLA FIN MVA 7 pentuetta	Y000375 HALLI 6 pentuetta		
	SF10003H/73 FIN MVA VON SENNEHÜTTE BELLA FIN MVA 3 pentuetta	Y007767 JOIKU-JOONAS VON SENNEHUTTE 2 pentuetta	Y002568 MENES-LAPPI Y006367 GEISHA MIMOSA VON SENNEHUTTE
		Y006367 GEISHA MIMOSA VON SENNEHUTTE 5 pentuetta	U128902 MUSTI Y000366 POROMIEHEN SARRE

Finsk Lapphund

Sukutaulu

Sukupolvien lukumäärä 4 | 5 | 6 | 7 | 8

Sukusiitosprosentti: 20,31% (Laskettu 4:n sukupolven mukaan)
20,31% (Laskettu 5:n sukupolven mukaan)

1. sukupolvi	2. sukupolvi	3. sukupolvi	4. sukupolvi
SF01344F/82 LECIBSIN KOSMA 1 33 pentuetta	SF11024P/82 POHJ MVA LECIBSIN NIKOLEJ 1 1 pentuetta	X008679 LECIBSIN MORGAN MARAS 1 pentuetta	SF22374S/77 C.I.B. POHJ MVA LECIBSIN TORSTI X009778 TOISKAN REIJA
	SF18532V/82 LECIBSIN HELGA 6 pentuetta	SF06582/86 POROMIEHEN TÄPLÄ 7 pentuetta	SF142626/82 KALIKKAKAULA X006177 POROMIEHEN KIELA
SF038781/83 POROMIEHEN HILLAN KUKKA SERT 5 pentuetta	SF142626/82 KALIKKAKAULA 32 pentuetta	SF22374S/77 C.I.B. POHJ MVA LECIBSIN TORSTI C.I.B. 62 pentuetta	SF05375M/76 ÄIJÄNSUON KÄTKÄRÄTKÄ SF16008M/76 ÄIJÄNSUON TULLU
		SF038781/83 POROMIEHEN HILLAN KUKKA SERT 5 pentuetta	SF142626/82 KALIKKAKAULA X006878 POROMIEHEN ANAR
		SF142626/82 KALIKKAKAULA 32 pentuetta	
	X006878 POROMIEHEN ANAR 3 pentuetta	X000877 POROMIEHEN ZUKU 1 pentuetta	X001275 CURKE SF18303A/78 RIUKU

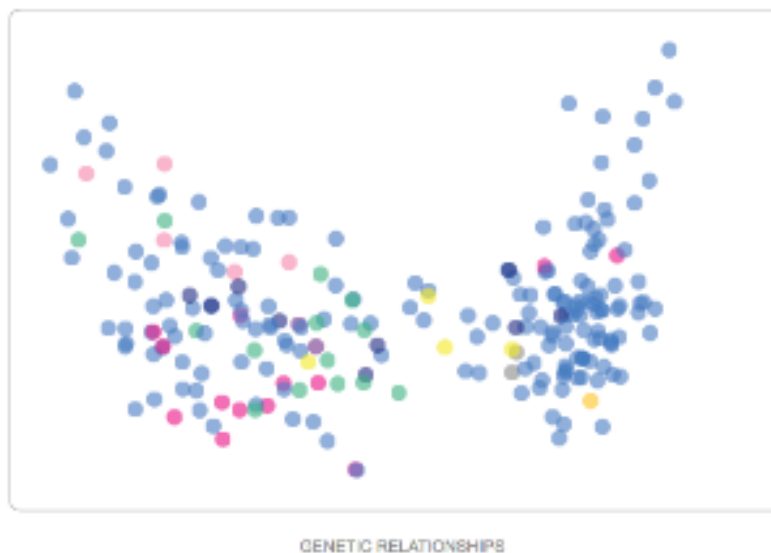
Genetiske undersøkelser

Finnish Lapphund

SELECT A VIEW

Finnish Lapphund

- Color by country
- Move the cursor over the text to highlight dogs in the graph:
- Finland
- Norway
- Russia
- United Kingdom
- United States
- Sweden
- Australia
- Germany
- Other

SELECT A VIEW

Finnish Lapphund

(> 100 tested dogs)

Median: 38.7%

Nordic Watchdogs and Herders

Median: 36.9%

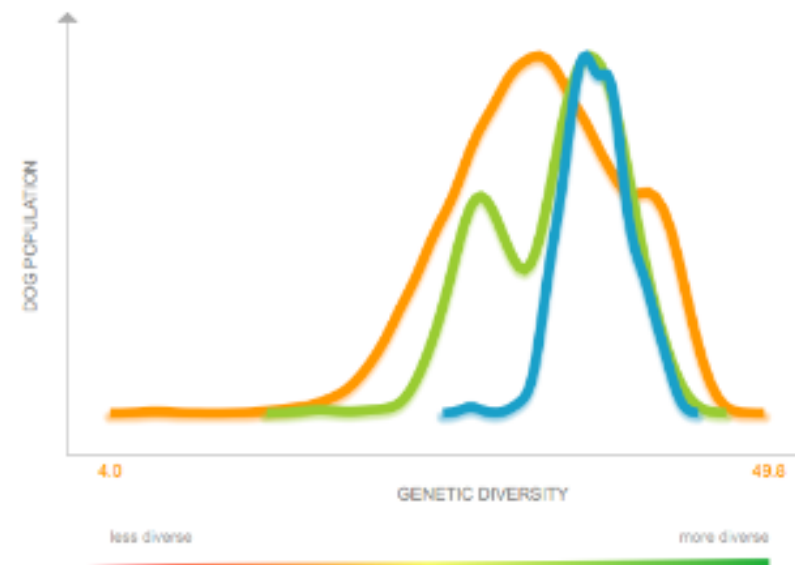
Finnish Lapphund
Icelandic Sheepdog
Lapponian Herder
Norwegian Buhund
Swedish Vallhund

Finnish National Breeds

Median: 35.4%

All dogs

Median: 34.8%

Lapsk Vallhund: 38,1

Genvariasjonsprosjekt på svensk lapphund

- ▶ Utført av Frone Lingaas i samarbeid med SRSL og SLK
- ▶ 50 svenske lapphunder testet; 10 fra Norge og 50 fra Sverige
- ▶ 17 forskjellige genetiske markører
- ▶ Resultat: Svensk lapphund viser seg å være på samme nivå som mange andre raser som er testet på denne måten.
- ▶ Gjennomsnittelig variasjon på hver markør 4,9, med en variasjon fra 2 til 9
- ▶ Gjennomsnittlig heterosygoti 61%, med en variasjon fra 39% til 83%
- ▶ Kun 1 hund under 40%
- ▶ 24 hunder mellom 40% og 60%
- ▶ 25 hunder over 60%

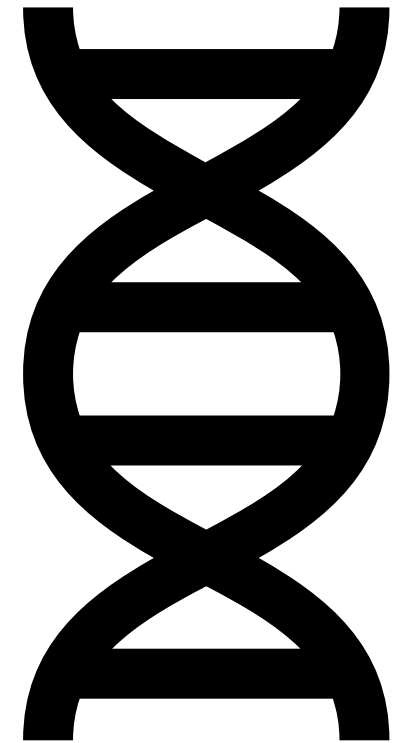
Hvilke muligheter har vi?

Begrense hastigheten vi mister genetisk variasjon i en lukket populasjon:

- ▶ Begrense tap av genetisk variasjon ved å bruke flest mulig forskjellige avlsdyr
- ▶ Holde den generelle innavlsgraden lav

Øke den genetiske variasjonen i rasen ved å ta inn dyr utenfra den lukkede populasjonen

- ▶ Innmønstring
- ▶ Kryssningsavl med andre raser

Avl på individnivå VS Avl på populasjonsnivå

Individ

- ▶ Hvis vi kun avler på A-hofte får vi bedre hofte
- ▶ Hvis vi kun bruker hunder som er DNA-testet fri så blir vi kvitt sykdommen
- ▶ Det er bedre å ta en gentest for mye enn en for lite, så er sikker på å ikke lage syke valper
- ▶ Det er kun de beste som bør brukes videre, man bør kun avle på utstillingschampion
- ▶ Vi har brukshunder, kun hunder som har bevist at de kan jakte eller gjete bør brukes

Populasjon

- ▶ Å utelukke hunder med C-hofte betyr at vi mister 20% -30% av potensielle friske avlshunder
- ▶ Å utelukke alle bærere kan bety at vi mister mellom 5% og 50% av potensielt friske avlshunder
- ▶ Er man sikker på at sykdommen man gentester for faktisk gir kliniske symptomer?
- ▶ Bidrar for mange helse-, bruks- utstillingskrav til at færre friske hunder stilles til disposisjon for avl?

Hva bør vektlegges når man utarbeider avlsregler?

- Avlsreglene bør ikke begrense den genetiske variasjonen for mye, man bør ikke ha for strenge krav
- Man bør være sikker på at et screeningprogram fører til avlsmessig fremgang før man gjør det til et krav
- Det bør være rom i raseklubben for at oppdrettere vil prioritere forskjellig

